

ГРОШІ ЯК ПРЕДМЕТ СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКОГО ДИСКУРСУ

Актуальність теми дослідження. Визначається чинниками об'єктивного та суб'єктивного характеру. До числа об'єктивних причин слід віднести значне підвищення ролі грошей у сучасному суспільстві. Гроші перетворюються в універсальну міру життя в умовах розвитку «фінансової цивілізації», яку розуміють як проникнення «економічного» на інші рівні буття людини. Через призму грошей відбувається вироблення системи цінностей, народжується нова аксіологія, нова етика. Гроші диктують свою політику, нав'язують свій світогляд, свою філософію. Гроші перетворилися з інструменту економічної діяльності на головний вимір людської долі, позаяк багатство та бідність не лише зовнішні обставини життя, але й діапазон екзистенційних моделей, у якому людина переживає своє буття у світі. Тема грошей цікава ще й тим, що вона більшою або меншою мірою зачіпає всі прояви людського буття. Навіть обмеживши себе завданням розглянути гроші як культурний феномен, поставивши питання про місце грошей в системі духовних цінностей, ми прирікаємо себе на черговий дискурс, починаючи з фундаментального переосмислення категорій «культура», «цінність», «господарство», «смысл життя». Суб'єктивним моментом в обґрунтуванні актуальності обраної теми є той факт, що проблема цінностей надзвичайно загострюється в переломні (кризові) епохи історичного розвитку культури, бо кожного разу, коли спільноти людей стикаються з соціальними катаклізмами, коли хаос, хитання з одного боку, а з іншого - сподівання знайти вихід, поєднується в синтетичне питання «бути чи не бути» культурі, філософська думка незмінно опинялася перед ціннісною проблематикою як основою культури особистості, нації, суспільства загалом. За цих умов існує гостра потреба у соціально-філософській рефлексії щодо грошей та їх місця у соціокультурному просторі буття. **Мета дослідження,** полягає в тому, щоб дослідити зміст і природу грошей як аксіологічного за сутністю феномена, який безпосередньо впливає на розвиток та функціонування культури як соціального буття людини. **Об'єктом дослідження** є феномен грошей як прояв соціального буття. **Предметом дослідження** є соціально-філософський аналіз грошей як цінності в системі господарської діяльності, що є сферою соціального буття. Гроші - одна з найбільших світових загадок над якою сушили голову найкращі голови людства. Але що було більш відомо про гроші, то більше вони були пізані, більше відкривалося в них невідомого. Одним із життєво важливих людських зацікавлень, що чинить глибокий вплив на всі сфери життя, нерідко деформує сферу цінностей, спричинює соціальні колізії, є роль, яку відіграють у життєвому світі людей гроші. Трансформація українського соціуму на ринкових засадах пов'язана з низкою світоглядних питань принципового характеру, які ще не повною мірою знаходять своє осмислення на теоретичному рівні, і серед них проблеми ставлення до грошей, їх місця у системі соціальних та особистісних ціннісних орієнтацій, екзистенційної значущості грошей, можливо, належать до розряду найгостріших. Ситуацію, в якій перебуває людство на початку ХХІ століття, можна охарактеризувати як кризу життєвого світу, колонізованого «об'єктивним розумом». У зв'язку з цим суттєво зміщуються акценти філософського осмислення соціальної дійсності: на зміну абстрактно теоретичної відстороненості від реального життя конкретних людей має прийти, за висловом А. Карася, «глибоке проникнення людськими зацікавленнями, що іманентні до збереження і розвитку життя. Зміщення філософського підходу спричинене саме кризою об'єктивного розуму» [2, с.388]. Як зазначає В. Гьосле, «Практичній філософії слід займатися емпіричними аспектами своїх питань, і якщо їй не вдасться створити адекватне уявлення про дійсність в її синхронному та діахронному вимірах, вона приречена на провал» [1, с. 13]. Взаємовідношення, людина – світ, традиційно розглядається філософами як опосередковане практикою в широкому діапазоні тлумачень: від предметно-перетворюючої діяльності до морального дискурсу. Проте у спектрі інтерпретацій ролі практичних чинників людського буття рідко стає предметом спеціального аналізу (бо сприймається як сам собою зрозумілий) той факт, що більшість зв'язків сучасної людини з її життєвим світом реалізується через медіум грошей. По суті єдиним серйозним дослідженням соціальної природи грошей в українській філософській думці залишається монографія А.А. Мазараки та В.В. Ільїна «Філософія грошей» [3, с. 76]. Але ж монетарний аспект мають усі прояви сутнісних сил та потреб сучасної людини: професійна діяльність і дозвілля, освіта, мистецтво та наукова діяльність, користування усіма матеріальними благами, включно навіть з такими, як чисті вода і повітря, здоров'я, народження та виховання дітей, навіть життя та смерть людини – усе це має грошовий еквівалент, без посередництва якого стає просто недоступним. Неможливо позбутися почуття внутрішнього протесту проти безсумнівного цинізму, присутнього в подібних обрахунках, проте варто також визнати, що це одна з реальних сторін життя тієї самої людини, яка стоїть у центрі всіх філософських роздумів. Образ життєвого світу, в якому «пропущена» медіальна ланка грошей, веде до певного розходження між категоріальними структурами філософської теорії та реальними обставинами життя людини та соціуму. На жаль, сьогодні соціальна функція грошей, їх природа як феномену культури здебільшого залишаються своєрідною «нічиною територією». Філософи вважають гроші категорією економічної науки і обмежуються щодо їх соціальної ролі загальними міркуваннями на кшталт «люди гинуть за метал». Представники ж економічних галузей знань детерміновані рамками своїх фахових компетенцій. При цьому в західній економічній науці саме поняття грошей мало орієнтоване на розкриття питання про їх соціальну сутність і більше стосується емпіричних та прагматичних аспектів – до визначення сутності грошей сучасна економічна наука підходить скоріше не як до системного соціального явища, а в ракурсі суто економічних функцій: «...по своїй суті гроші – те, що, діставши схвалення від суспільства чи держави, здатне функціонувати в якості засобу обігу, міри вартості та засобу заощадження» [4, с. 11]. Слід зауважити, що в класичній теорії поняття грошей впливало з поняття вартості як субстанції, завдяки якій товари є співмірними і взаємозамінними, гроші поставали відповідно як інструмент, що забезпечував їх еквівалентну оцінку. Для філософського аналізу природи грошей їх економічні функції відходять на задній план, зате субстанційний підхід виглядає перспективним у тому відношенні, що за емпіричним фактом їх функціонування у перелічених вище аспектах спонукує побачити їх глибинну сутність як соціального та культурного феномену. Такий підхід орієнтує на усвідомлення закономірного характеру виникнення грошей та їх історичної еволюції як об'єктивованої форми соціальних відносин, їх ролі не лише в рухові товарів, але й у формуванні сучасного типу людської особистості, їх впливу на найширший спектр соціальних процесів. У контекстах соціального дослідження гроші постають як специфічний культурний феномен, який виступає в ролі медіуму обмінних процесів у взаєминах між людьми. Ми аналізуємо гроші як складну динамічну систему соціальної комунікації, а це вимагає, щоб природа грошей була інтерпретована з позиції семіотики – в аспекті структури та властивостей знакової системи, яку вони утворюють, а також з точки зору принципів її функціонування. **Висновок.** Гроші самі по собі ніщо: купа металу, шматок паперу або електронний запис на рахунку. Але це «ніщо» не тільки може перетворитися на «щось», воно може перетворитися на все. Більше того, всяке «щось» тільки завдяки цьому перетворенню, завдяки цьому «ніщо» і стає реальною річчю, доступною людині. Здається, що гроші всього лише вимірювач, посередник, знаряддя, інструмент, загалом щось допоміжне, але це далеко не так: гроші – саме влада! Це та сама субстанція, яка, існуючи начебто паралельно з господарством, життям, буттям, пронизує ці останні і примушує їх реалізовуватися... в її інтересах.

Список використаних джерел

1. Гьосле В. Практична філософія в сучасному світі. К.: Лібра, 2003. 247 с.
2. Карась А. Філософія громадянського суспільства в класичних теоріях і некласичних інтерпретаціях: Монографія. Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2003. 520 с.
3. Мазараки А.А., Ільїн В.В. Філософія денег. К.: Киевский национальный торговоэкономический университет, 2004. 718 с.
4. Райхлин Э. Основы экономической теории. Финансово-денежная система. – М.: Наука, 1999. 352 с.